

Samiske perspektiver i NTNUs emner

Formålet med dette dokumentet er å redegjøre for bakgrunnen til saken, gi en oversikt over interessen for og aktiviteten på temaet ved NTNU, og komme med konkrete forslag til tiltak som kan vurderes fremover. Målet med dokumentet er at det skal være en ressurs i fremtidig arbeid med saken.

Grunnlaget for denne orienterings-saken er flere møter med ansatte og studenter på NTNU, samt informasjonsinnsamling om politiske vedtak, aktivitet og interesse. Møteaktiviteten har bestått av to formøter, ett møte med Saemien Studeenth Tråantesne (SST, samisk studentorganisasjon i Trondheim), ett møte med dekan Anne Kristine Børresen og ett felles møte med studentrepresentant, SST, dekan Anne Kristine Børresen, og instituttledere og ansatte på Det humanistiske fakultet.

Særlig takk til SST for deres bidrag med kunnskap og erfaring på temaet.

Innhold

Innhold	1
Oppsummering.....	2
Forslag til tiltak	2
Bakgrunn	3
Dagens situasjon	4
Universitetet i Tromsø	4
Nord Universitet	5
Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune.....	5
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.....	5
Referanser.....	8

Kontaktperson

Martine Sletten
sletten.martine@gmail.com

Studentrepresentantene 2020/2021

Åse Marie Mundal
Martine Sletten
Mathilde Sjøhelle Eiksund
Svein-Erik S. Olsen

Oppsummering

NTNU har et spesielt ansvar for å bevare samisk språk og kultur. Dette kommer av universitetets beliggenhet i et sørsamisk område med mange samiske borgere, språkernes status som alvorlig truede og krav om samiske temaer i den nye læreplanen. Det er et ønske om økt inkorporering av samiske perspektiver i NTNUs emner fra studenter og ansatte. I tillegg har NTNU behov for å bygge et tillitsforhold til det sørsamiske miljøet og ta ansvar for universitetets historie.

Det er allerede engasjement og aktivitet på temaet hos ansatte på NTNU. Flere institutter på det Humanistiske fakultet arbeider med å utvikle sin kompetanse på urfolksperspektiver, makt og kolonisering. Institutt for lærerutdanning lanserer det første emnet på NTNUs med fokus på samiske temaer høsten 2021, «LÆR2004 – Samiske tema i skolen», i sammenheng med forskningsprosjektet «Indigenous topics in education». Før dette har samiske perspektiver bare vært inkludert i litteraturstudier og musikk, gjennom emnet «MUSV2004 - Nordisk musikk: Fra nasjonalromantikk til samisk rapp». Samiske perspektiver er relevant innenfor flere disipliner og temaer.

Basert på kontakt med ansatte, studenter og tidligere resolusjon i studentpolitikken har studentrepresentantene i utvalg for likestilling og mangfold kommet med forslag til tiltak som kan styrke NTNUs arbeid med å synliggjøre og utvikle kompetanse på feltet.

Vi anbefaler at utvalget for likestilling og mangfold ser nærmere på de foreslåtte tiltakene i løpet av høstsemesteret 2021, og tar saken videre til møter med NTNUs ledelse. Arbeidet med saken denne våren viser at det er interesse hos studenter, ansatte og det øvrige samfunnet, og at det allerede gjøres arbeid av individuelle ansatte eller små grupper. Denne aktiviteten og interessen burde kultiveres videre.

Forslag til tiltak

I tillegg til forslagene her stiller vi oss bak Studenttingets resolusjon fra april 2019, om å få samiske perspektiver inn i utdanningen på NTNU. Punkter fra denne resolusjonen er gjengitt på slutten av dette dokumentet, og har vært til inspirasjon for noen av disse tiltakene.

1. Opprette et tverrfaglig nettverk for samisk forskning

Ettersom samiske perspektiver er relevante for flere disipliner vil det være nyttig å knytte forskere sammen på tvers av NTNUs fagfelt. Et nettverk vil gi muligheten til å dele erfaringer og utvikle kunnskap på feltet. Det kan være behov for noen som kan koordinere et slikt nettverk eller gruppe.

2. Utvikle samiske emner og minors i samiske/urfolksperspektiver gjennom Fremtidens HUMSAM-studier

Prosjektet Fremtidens HUMSAM-studier skal utvikle NTNUs studietilbud innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Dette er en ypperlig mulighet til å fylle hullet i NTNUs nåværende tilbud. Urfolksperspektiver egner seg spesielt for tverrfaglige tilnærminger, og er en bra mulighet for perspektivemner for teknologistudenter. En sivilingeniørutdanning med en minor i kultur- og urfolksperspektiver vil kunne arbeide med fremtidens problemer i samspillet mellom grønn utvikling og urfolksområder.

3. Utforske muligheter for å samarbeide med Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune

Fylkeskommunen og kommunen har vedtatt at de skal arbeide med styrking av samisk språk og kultur. Disse vil være viktige samarbeidspartnere.

4. Utforske muligheter for samarbeid med UiT og Nord Universitet

Disse universitetene har allerede studietilbud og kompetanse på feltet. Gjesteforelesninger og seminarer i samarbeid med disse vil kunne styrke tilbudet på NTNU. Økt kompetanse på digital og fjernundervisning gjør slike tiltak lettere å iverksette.

5. Arbeide med bevisstgjøring hos ansatte og ledelse
6. Skaffe mer kunnskap om hvilke studieområder urfolksperspektiver kan være relevante for
7. Øke tematiseringen av samiske perspektiver i relevante emner
8. Sette av midler til forskning som bidrar til å styrke og bevare sørsamisk historie, kultur og språk
9. Synliggjøre arbeidet NTNU gjør på feltet
10. Utforske muligheter for å samarbeide med Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune
11. Utforske muligheter for å tilby sørsamisk språk som fag, eller samarbeide med Nord Universitet om et slikt tilbud

Bakgrunn

5.-12. februar 2017 ble *Tråante 2017* arrangert i Trondheim, en feiring av 100-årsjubileet til det første samiske landsmøtet. Landsmøtet ble holdt i Metodistkirken i Trondheim 6.-9. februar i 1917, og datoen for samenes nasjonaldag, 6. februar, markerer den historiske hendelsen. I etterkant av dette arrangementet har det vært økt interesse for, og aktivitet på, samiske perspektiver og tematikk. Trondheim er altså en viktig by i samisk historie, og befinner seg i tillegg i Trøndelag som utgjør en stor del av det sørsamiske området. Samer har levd i området og livnært seg av jorda og havet over lengre tid. Som en viktig og innflytelsesrik kunnskapsinstitusjon i området har NTNU et spesielt ansvar for å bevare samisk språk og kultur.

De tradisjonelle samiske språkene som brukes mest i Norge i dag er nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Samisk og norsk er likestilte og likeverdige språk i Norge. Likevel er nordsamisk klassifisert som et truet språk ifølge UNESCOs liste over truede språk, imens sørsamisk og lulesamisk er klassifisert som alvorlig truede språk. Noen samiske språk er allerede forsvunnet eller i ferd med å forsvinne.

Språkene er sterkt preget av Norges fornorskingspolitikk, som gikk ut på at samer skulle assimileres inn i norsk kultur. Dette var en langvarig politikk, men var mest tydelig fra midten av 1800-tallet og varte i rundt 100 år. I samme periode ble det drevet med frenologi. Samiske barn ble sendt på internatskoler med forbud mot å snakke samisk eller delta i samisk kultur. Derfor er det mange samer i dag som ikke kan samisk. I 2018 oppnevnte Stortinget en kommisjon for å granske fornorskingspolitikken, og kartlegge historien og effektene. Arbeidet til kommisjonen skal ferdigstilles 22. september 2022.

NOU 2016:18 Hjertespråket utredet lovverk, tiltak og ordninger for sør-, lule- og nordsamisk språk i Norge. Den viste at barns språklæring er viktig for å ivareta samisk språk, og vurderte muligheter for å tilby et godt samisk tjenestetilbud via moderne

teknologi. Den trakk også frem Trøndelag som et spesielt viktig område for ivaretagelsen av samisk språk og kultur.

Den nye læreplanen for grunn- og videregående skole, «Kunnskapsløftet 2020», har et mål om å vektlegge samiske temaer i skolen. I samfunnsfag skal elever lære om mangfold, folkegrupper, og et kompetansemål etter 4. trinn er å kunne «presentere årsaker til at samane har urfolksstatus i Noreg, og beskrive forskjellige former for samisk kultur- og samfunnsliv før og no». Samiske perspektiver nevnes også eksplisitt i læreplanene for musikk, historie, mat og helse og naturfag. Opplæring om det samiske folket, språket, kulturen og samfunnslivet i videregående utdanning er også lovfestet i Opplæringsloven, § 6-4. Dette betyr at NTNU har et ansvar for å utdanne lærere som har nødvendig kompetanse for å kunne undervise i disse temaene.

Det samiske miljøet, spesielt i Trøndelag, har lenge hatt et betent forhold med NTNU på grunn av de politiske effektene personer fra det historiske fagmiljøet har hatt for blant annet rettigheten til beiteområder for reindrift. Dette er en historie som går tilbake til slutten av 1800-tallet, når Yngvar Nielsen, professor ved Universitetet i Kristiania, introduserte «fremrykningshypotesen». Denne tilsa at det ikke hadde vært samisk aktivitet i området før 1600- eller 1700-tallet, altså først etter at norske bønder hadde bosatt seg. Til tross for forskning som viser samisk tilstedeværelse i området lenge før dette, har hypotesen vedvart og blitt benyttet i rettssystemet i over hundre år. Historikere ved NTNU, professorene Jørn Sandnes og Kjell Haarstad, har støttet opp under denne hypotesen. I tillegg til ansvaret som kommer med NTNUs geografiske posisjon har vi også en historie vi må ta ansvar for.

Dagens situasjon

I dag er det Nord universitet og UiT Norges arktiske universitet som har tilbud om samisk høyere utdanning og forskning. Arbeidsfordelingen mellom universiteter i Norge tilsier at det er Universitetet i Tromsø og Nord Universitet som har hovedansvar for samiske temaer. Likevel har ikke UiT noen sørsamiske språktilbud, og på grunn av plasseringen i et historisk sørsamisk område er NTNU i en unik posisjon.

Andre relevante aktører på feltet er Sametinget, Saemien Sijte (sørsamisk museum og kultursenter, Snåsa), Aajege (samisk språk- og kultursenter, Røros), og Samisk høgskole.

Universitetet i Tromsø

UiT tilbyr studier i nordsamisk som fremmedspråk og morsmål, og det er mulig å kombinere lærerutdanning med samisk. I tillegg har universitetet masterprogram med urfolksperspektiver. Senter for samiske studier (SESAM) arbeider med samiske og urfolksrelaterte tema på tvers av faggrenser innenfor forskning og utdanning. UiT har ikke tilbud om utdanning på eller i lulesamisk eller sørsamisk.

Studentparlamentet ved UiT har i det siste arbeidet med saker om styrking av samisk språk og kultur. De har fått innført undervisningsfri på samenes nasjonaldag 6. februar, arbeider med en sak om samisk som arbeidsspråk, og hadde på et møte 4. juni 2021 en sak om å vedta samisk og engelsk navn på Studentparlamentet.

Nord Universitet

Nord Universitet har flere campus i Nordland og Trøndelag, og er koordinator for arbeid med sørsamisk. Ifølge deres strategi har Nord Universitet ansvar for forskning og utdanning innenfor lule- og sørsamisk språk og kultur.

Campus Levanger har to studietilbud med samisk tematikk. Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag tilbyr femårig sørsamisk grunnskolelærerutdanning for trinn 1-7 og barnehagelærerutdanning med samisk profil. Grunnskolelærerutdanningen krever sørsamisk som første- eller andrespråk fra videregående opplæring, mens barnehagelærerutdanningen ikke krever noen forkunnskaper i samisk. Fakultetet tilbød studiet *Sørsamisk begynnernivå del 1* i studieåret 2020/2021. Dette har ikke opptak i 2021, men de har et mål om å kunne tilby studiet på nytt på et senere tidspunkt. Først organiserer de studiet *Sørsamisk begynnernivå del 2*, med oppstart i september. Nord Universitet samarbeider med de sørsamiske språksentrene og Samisk høgskole om disse studiene.

Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune

Både fylkeskommunen og kommunen vedtar politikk og er aktive på temaet. Trøndelag fylkeskommune inngikk en samarbeidsavtale med Sametinget i 2018, hvor noen av områdene er opplæring, kunst og kultur, kulturminneforvaltning og språk. Fylkeskommunen skal styrke kunnskapen om og kompetansen i samisk. Dette gjøres blant annet gjennom tilskudd til språk og kulturfremmende prosjekter som man kan søke på. I 2021 ble det lyst ut 3 millioner øremerkede kroner til forskningsprosjekter for å bevare samisk kultur og næringsvirksomhet, og å utvikle gode offentlige tjenester for den samiske befolkningen.

I tillegg finnes det et eget Samisk Råd i Trøndelag, Trööndelagen Saemien Raerie, som er et rådgivende organ for fylkeskommunen i saker som berører samiske forhold. Her har NTNU og Nord Universitet en observatør hver.

Snåsa, Røyrvik og Røros er sørsamiske forvaltningsområder, som vil si at sørsamisk er likestilt med norsk i det offentlige. Grunnskoleelever har rett til opplæring i og på samisk i disse områdene. Fylkeskommunen har forpliktelser i sammenheng med dette.

I et møte i bystyret i Trondheim 28. februar 2019 ble en sak om samisk rom i Trondheim tatt opp, og det ble vedtatt flere områder som kommunen skal arbeide med. Av disse er det to vedtak, nummer en og nummer syv, som er spesielt relevante for saken om samiske perspektiver i emner på NTNU:

- Bystyret ser behovet for å styrke arbeidet med samisk kultur og språk, primært sørsamisk, og ber om at dette inkluderes i pågående relevante planprosesser.
- Bystyret ber rådmannen opprettholde dialog med det samiske miljøet i Trondheim og Sametinget om hvordan skoletilbud kan best gis til elever med rett til samisk opplæring.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Som nevnt tidligere, har aktiviteten på og interessen for det samiske økt siden 100-årsjubileet i 2017. Blant annet har NTNU logo både på sørsamisk og nordsamisk, og en observatør i Trööndelagen Saemien Raerie/Samisk Råd i Trøndelag, Magne Njåstad,

professor ved Institutt for historiske og klassiske studier. I tillegg fikk NTNU i 2020 30.000 kr i støtte fra Sametingsrådet for å holde sørsamisk språkkurs for ansatte, studenter og lokalbefolkningen, og etablere en språkkafé i etterkant av kurset.

I møtet med instituttledere og ansatte på Det humanistiske fakultet, dekan Anne Kristine Børresen og SST kom det frem at individer og fagmiljø på NTNU arbeider med tematikken. Flere uttrykte at de gjerne skulle ha gjort mer, men at prosjekter må forankres i ledelsen ved NTNU, og at det burde tilegnes mer ressurser.

Institutt for historiske studier ønsker å starte et forskermiljø, og er i dialog med sørsamisk museum og kultursenter i Snåsa, Saemien Sijte, om dette.

Institutt for historiske og klassiske studier ønsker å i større grad tematisere makt, kolonisering og urfolksperspektiver i sine emner. I deres strategi for 2021-2028 har de satt opp et mål om å utvikle undervisning i urfolkshistorie, i dialog og samarbeid med miljøet. De ønsker også å invitere forskere til seminarer, og på lang sikt utvikle sin egen kompetanse på feltet. Magne Njåstad, professor på instituttet og observatør i Samisk Råd i Trøndelag, sier at det hadde vært spennende med et emne på bachelornivå om urfolkshistorie, men at dette krever utvikling av kompetanse på instituttet først.

Det er spesielt nyttig at fagmiljøene i historie er aktive, ettersom det vil ta tid å bygge et tillitsforhold til det samiske miljøet på grunn av tidligere historie.

Institutt for tverrfaglige kulturstudier har nylig ansatt en førsteamanuensis med kompetanse på urfolksstudier, og er dermed i gang med å opparbeide kompetanse på feltet.

Institutt fra fakultet for Samfunns- og utdanningsvitenskap var ikke på møtet, men har også vært aktiv. Institutt for lærerutdanning har et forskningsprosjekt kalt «Indigenous topics in education», som ledes av Helen Margaret Murray. I sammenheng med dette prosjektet har de arrangert halvdagsseminar om urfolksperspektiver, inkludert samiske. Høsten 2021 lanserer de også emnet «LÆR2004 – Samiske tema i skolen». Dette er det første emnet på NTNU som har fokus på samiske temaer, og NRKs Odđasat rapporterte om saken.

Situasjonen ved NTNU nå er likevel at flere studenter som ønsker å studere samiske perspektiver eller språk flytter til Tromsø. Dette begrenser mulighetene for studier og forskning i Trondheim, og NTNU risikerer å miste gode hoder.

Vi opplever at studentene ved NTNU har interesse for denne saken. I tillegg til diskusjoner om samiske perspektiver på studentrepresentantenes formøter våsemesteret 2021, har det samiske flere ganger blitt tatt opp i Under Dusken, Studentersamfundet har arrangert festmøte på samenes nasjonaldag, og Trondheim har hatt en egen samisk studentorganisasjon siden 2016 - Saemien Studeenth Tråantesne.

Studenttinget vedtok også 24. april 2019 en resolusjon om å få samiske perspektiver inn i utdanningen. Her er det Studenttinget mener om saken:

- NTNU må ta sin rolle som en sentral kunnskapsformidler på alvor og inkludere sørsamisk kunnskap og perspektiver i sin virksomhet.
- NTNU skal være et universitet for hele befolkningen og ha et bredt og mangfoldig studietilbud der samisk kunnskap og perspektiver er synlige.
- Studenter med relevant utdanning skal være i stand til å forstå og reflektere over relevansen av samisk historie, kultur og kunnskap.

- NTNU må legge til rette for å styrke studenters muligheter for å spesialisere seg innenfor samiske aspekter og i større grad inkludere samisk forskning i sitt studietilbud.
- NTNU skal opprette flere emner som har samiske fokusområder.
- NTNU i Trondheim skal skilte på sørsamisk, i tillegg til norsk, på campusene sine.
- NTNU skal opprette et utvalg som skal kartlegge undervisning om, og forskning på, samisk kultur, kunnskap og historie ved NTNU, og komme med en anbefaling om hvilke studieområder slike perspektiver kan være relevante for.
- Det skal settes av midler til forskning som bidrar til å bevare sørsamisk kultur, kunnskap og historie.

Vi ser at det er engasjement blant studenter og ansatte på NTNU, og at fagmiljøet arbeider med å opparbeide seg kompetanse på urfolksperspektiver og samisk tematikk. Dette er arbeid som i større grad kan synliggjøres i organisasjonen, og støttes opp under og videreutvikles. Bevisstgjøring har vært avgjørende for det engasjementet vi ser nå, og burde arbeides videre med i flere fora, spesielt opp mot NTNUs ledelse. Beliggenheten og arbeidet som allerede gjøres gir NTNU en unik mulighet til å vise at de er et mangfoldig og inkluderende universitet.

Referanser

- Danielsen, I. E. (2017, 14. februar). Det er på tide å si unnskyld. *Adresseavisen*. Hentet fra <https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/kronikker/2017/02/14/Det-er-p%C3%A5-tide-%C3%A5-si-unnskyld-14214017.ece>
- Johansen, I. (2020, 6. februar). Vi kan ikkje hylle samisk mat, og samtidig byggje ned områda maten blir produsert i. *Adresseavisen*. Hentet fra <https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/kronikker/2020/02/06/Vi-kan-ikkje-hylle-samisk-mat-og-samtidig-byggje-ned-omr%C3%A5da-maten-blir-produsert-i-20998589.ece>
- Kolberg, A. (2017, 17. mars). Dr. Yngvar Nielsen – helt eller skurk? *Forskning.no*. Hentet fra <https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/dr-yngvar-nielsen--helt-eller-skurk/1097863>
- Libakken, R. (2017, 16. februar). Et mørkt kapittel i norsk forskningshistorie. *Under Dusken*. Hentet fra <https://underdusken.no/nyhet/et-morkt-kapittel-i-norsk-forskningshistorie/146889>
- Mjør, K. (2021, 6. februar). Noregs beste studieby, snart også på samisk? *Under Dusken*. Hentet fra <https://underdusken.no/karen-mjor-samfundet-samfundetleder/noregs-beste-studieby-snart-ogsa-pa-samisk/285947>
- NOU 2016:18. (2016). *Hjertespråket – Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/>
- NTNU. (u.å.). Indigenous topics in education. Hentet fra <https://www.ntnu.edu/ilu/indigenous-topics-in-education>
- Sametinget. (2020, 31. mars). Sametingsrådet støtter sørsamisk språkkurs på NTNU. Hentet fra <https://sametinget.no/adasa/sametingsradet-stotter-sorsamisk-sprakkurs-pa-ntnu.3181.aspx>
- Stoksvik, M. (2019, 6. februar). Samiske studenter: – Har opplevd å bli kalt jævla lapp. *Under Dusken*. Hentet fra <https://underdusken.no/reportasje/samiske-studenter--har-opplevd-a-bli-kalt-jaevla-lapp/161762>
- Studenttinget. (u.å.). Resolusjon: Samiske perspektiver i utdanning. Hentet fra <https://studenttinget.no/2019/04/30/resolusjon-samiske-perspektiver-i-utdanning/>
- UiT. (2021, 10. juni). UiT-studentene får fri på samenes nasjonaldag. Hentet fra https://uit.no/om/studentparlamentet/nyheter/art?p_document_id=733380

Andre relevante linker:

Samisk språk- og kultursenter: <https://aajege.no/>

Sørsamisk museum og kultursenter: <https://saemiensijte.no/>